

Coniectvra Critica De Imrat Indeqve Pendente Sensv Psalm. XVI. 2. 3. 4.

Vittembergae: Ex Officina Schlomachiana, [1729?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/pnn871522632>

Druck Freier Zugang

49.els:

48

Fa-1092 (48.)

Doct: Iustus Raw de certitudine interpretationis sacrae litterarum. Regione 1737.

16. Jo. Seb. Rentius de judaeorum veterum factationib[us] ad religiō
ofis ad Ex. 20. XXII. 6. 19. Lips. 1748.

17. Jo. Geo. Michaelis de decabor auctoribus ^{p[re]i[ma] purgatione}
et exorcis ^{dem} mysterio ad Levit. XIV. 1-10. Hal. 1737.

18. Jo. Christo. Wickmannus haec de corpore crucifixis et figuris non
cruentibus ad Levit. XXIX. 28. Witteb. 1719.

19. Jo. Geor. Abichtius de servorum hebreorum acquisitione
et principi servitio ad Levit. XX. 39/40. et ad XXII.
3. Iqq[ue] math. III. 11. Joh. XIII. 4. Lips. 1702.

20. Petr. Zornius de manipulo primi sacerdotum ex messe hordei
ad Levit. XXIII. 16. 1 Cor. XV. 20. Col. 1717. sed. 1700.

21. Jo. Kort holtus de Virga Aaronis florida ad
Num. XVII. Kil. 1672.

22. Jo. Maius de virga Aaronis florida ad Num. XVII.
o. Witteb. 1680.

23. Abrah. Calonius de conuersione judaeorum ad Deut. IV.
30. Hos. XIII. 4. 5. 1 Cor. XII. 25. Apocalyp. XI.
6-6. Witteb. 1679. reus. 1701.

24. Jo. Wick. Hillegerus de vesti ad eundem Israelitae in de
sercio ad Deut. VIII. 4. XXIX. 5. Neh. IX. 25. Witteb. 1679.

25. Christo. Schöneich de verbis Moysi Deuter. XXIX. 29. Rg.
1721.

26. Jo. Geor. Abichtius de auctoritate Ioseph ad Jof. V. 2. Lips. 1712.

27. Ern. Fridr. Cobius de Sarcina ad Jof. XI. 29. Witteb
1720. oec. Helmst.

28. Adr. Dan. Habicht hoffius de aetate Gideonis ad Jof. XI. 24. Hoff. 1687.

29. Jo. Fritschius de regnante Samsonis ad Jof. XIV. 14. Jan. 1654.

30. Jo. Adr. Schmidius de regina Austris ad 1 Reg. X. 1. Rg.
Jan. 1693.

31. Jo. Trifchenthal de Eliac Prophetae nomine et prophesia
Reg. XVII. 1. Gen. 1605.

32. Val. Hebenstreit de Iehu zelo ad 2. Reg. 1. Lips 1605.

33. Jo. Ges. Abichtius de Gaste Jobi ad Jobi XIX. 25. 26. 27. Lips 1714.

34. Jo. Adr. Siepius de formula 717. 729-49 de Gaste
iurpato ad Jobi. 31. 23. Lips. 1737.

35. Franc. Wokenius de 57728. inde quo pedante fessis ad
Ig. XVI. 2. S. A. Wittel 1729.

36. Jo. Trifchenthal de Iesuia in sepulchro non reliquendo
nullius corruptio obnoxio ad Ig. XVI. 10. Gen. 1605.

37. Jo. Trifchenthal de manuam per unum Iesuia in eiusdem
cruifixione perforatione ad Ig. X. X. 1. Ig. 1663.

38. Seb. Schmidius de vocatione Iesuia ad Ig. XVI. 8. Ig. 1650.
reg. Wittel 1738.

39. Jo. Leont. Reckewberger de specie domus ad Ig. XVI. 4.
13. Gen 1737.

40. Jo. Deutschmann de Christi homini ad doctrinam sciam
ad Ig. LX. 1. Wittel 1661.

41. Mich. Boccius de Ornamento Iesii ad Ig. CXVIII. 2.
Wittel 1677.

42. Programma de vocatione Iesuie tabulari ad Ig. XXI.
Helmst. 1732.

43. Jo. Christi. Hebenstreit de pane super aquam mittendo. ad
Coch. XI. 6. Lips. 1737.

44. Jo. Cas. Schrammius de propriebus posterioribus Helmst.
1734.

45. Jo. Christi. Artob de auctor verbi divini non Iesu.
ad Ig. VIII. 20. Lips. 1715.

46. Jo. Frischmuthus profopograjchia Messiae ad Jes. 15. - 6. 1699.
Jen 1694.

47. Ando. Daniel Habichthorstius de Domino super nube leui equi
tante et Aegyptum in braste. ad Jes. 15. 1. Rost. 1689.

48. Jo. Andr. Danzius de Iudaeis proprio gladio jugulatis ad Cap.
LIII. Wöchel 1679.

49. Christo. Sonatusius de nonisimorum nonisimo ad Jes. LXIV. 3.
(Cor 11. 9. Act. 1697.)

50. Jo. Friedr. Siebzützii meditatio, quae ~~rectam~~ applicacionem
Neumannii ad per ~~XXII. 1. 22. 1.~~ exponit. Hal. 1717.

51. Jen. Con. Schrammii de iudeo regno Christi in his
ferris ad Dan VII. 7. 14. 9. 10. Helv. 1734.

52. Ernesti. Friedr. Neabauer de Michaele Reificia T.
ipsi Iudaeorum testimoniis compromotis ad
Dan XXII. XII. 1. Iud. v. 9. Apocalyp. XII. 7.
Gies. 1733.

53. Jen. Con. Schrammii nonisimorum prophetarum de nonisimis
valicium ad Dan XII. 2. Helv. 1734.

54. Jo. Christo. Woeius de iudeis habiorum ad Rof. XIV. 3.
Witell 1711.

55. Jo. Friedr. Mayers de poenitentia bestiarum. Vincitica
ad Iona III. 7. 8. Leipzig 1670.

56. Mich. Boccius de Rabbiis templum tertium singulatum
ad Hag. II. 7. Witell 1677.

57. Jo. Ando. Quenstedt de desinere omnium gentium ad
Hag. II. 8. 9. Witell 1668.

58. Sam. Leemans de confilco pacis ad Zech VI. 12. t.
13. Worn. 1705.

59. Jo. Golgi. Neuherrus obser. phytol. in Michae. 11. 15. 16. Leipzig 1727.

60. Jen. Con. Schrammii programma quo defensio quedam
Pentateuchi Worthkemianis expedita Helv. 1737.

CONIECTVRA CRITICA
DE
אברהם
INDEQVE PENDENTE SENSV
PSALM. XVI. 2. 3. 4.

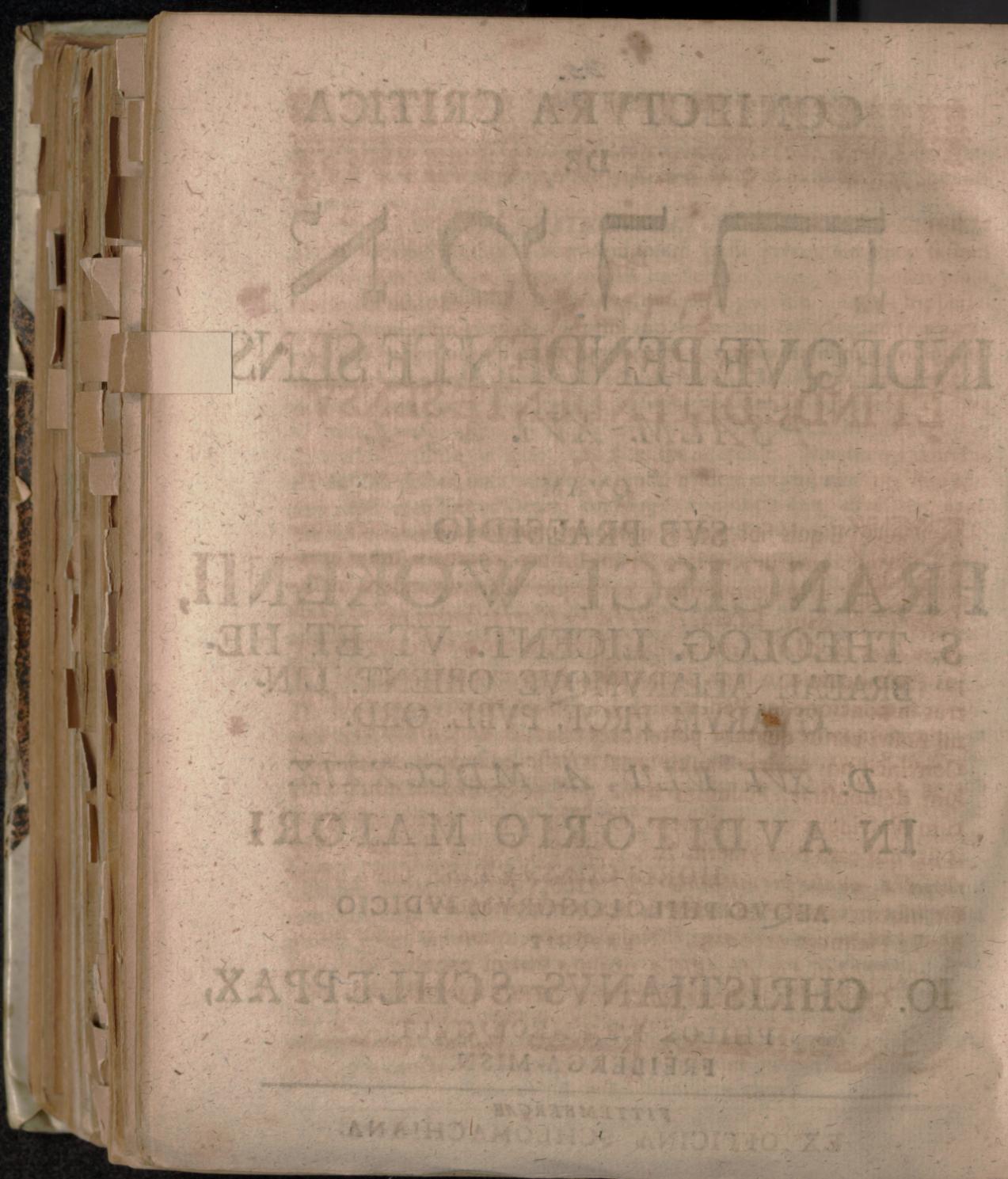
QVAM
SVB PRAESIDIO
FRANCISCI WOKENII,
S. THEOLOG. LICENT. VT ET HE-
BRAEAE ALIARVMQVE ORIENT. LIN-
GVARVM PROF. PVBL. ORD.

D. XVI. IULII A. MDCCXXIX.
IN AUDITORIO MAIORE

HORIS CONSVENTIS
AEQVO PHILOLOGORVM IUDICIO
EXPOSIT

IO. CHRISTIANVS SCHLEPPAX,
PHILOS. ET THEOL. CVLT.
FREIBERGA-MISN.

WITTEMBERGAE
EX OFFICINA SCHLOMACHIANA

ח

דכ

אמירת

PSALM. XVI. 2.

ET INDE DEPENDENTE SENSV

v. 2. 3. 4.

ל

NE quis sibi, nescio quid, de opinione in h. l. mea ima-
ginetur, in ipso statim limine sententia meæ sum-
mam proponam, certisque assertis eandem inclu-
dam. *I. Corde & ore fateor & certissimum judico, Psal-
mum hunc de Christo agere.* Extra dubium me ponit, duplex hu-
jus Psalmi citatio in Nov. Test. facta. *Primam* nobis suggerit Pe-
trus in concione sua Pentecostali *ACT. II. 25. 26. 27. 28. 31.* ubi Psalmi
nostrí versus quatuor posteriores citat, & de Christo exponit.
Convincit nos pariter Paulus *ACT. XIII. 35.* quando *v. 36.* ad oculum demonstrat, Psalmum hunc de Davide exponi non posse,
cum ille viderit corruptionem, Christus vero a morte resurgens
is sit, qui eam non viderit. Imo quamdiu Regula illa, *talia sunt
subjecta, qualia permittuntur esse a suis Prædicatis,* suum habe-
bit usum; tamdiu collatio Prædicatorum animos capiet, ut de
Messia Psalmum exponant. Nolo afferre, quod versiones hujus
Psalmi *STRIACA & ARABICA* titulum Psalmi expresse constitu-
ant, de Christi resurrectione & Ecclesia. *STRVS* quidem habet hæc:

۱۷۰۰۰۰ ۱۷۰۰۰۰ ۱۷۰۰۰۰ ۱۷۰۰۰۰

א

ל. ג. ۲

i. e. electio Ecclesie & resurrectio Christi, v. 23. ARABS vero: *فِي لَهْبَلْيَارِ الْمُبَرَّجَةِ وَقِبَلَهُ الْمُسَبَّحَةِ كَلَّا بَلْلَهُ عَلَيْهِ الْجَنَاحُ كَلَّا بَلْلَهُ عَلَيْهِ الْجَنَاحُ*
 i.e. In eo agitur de electione Ecclesie & resurrectione Christi: scriptura de foedere v. 23. Quia enim haec versiones sunt recentiores, robur probandi habent exiguum. Testimoniis quoque hominum non indigemus, ubi Spiritus S. habemus duplex, imo multiplex, testimonium. Alias de Christo exponunt ORIGENES, ATHANASIVS aliquae Graci Patres, quos vide in CORDERII Catena Patr. Gr. b. l. p. 264. & sqq., qui ipse tamen CORDERIVS l.c. p. 278. b. peskime Spiritui S., quem de Christo exposuisse fatetur, expositionem Ecclesiz opponit, cum scribit: *Addo & communi Ecclesie voce eundem ipsum Psalmum, ut proprium, addici hominibus sacris, cum piam illam & solennem oblationem contineat: Dominus pars hereditatis meae, quod aureum signaculum est initiatorum.* Si literaliter de religiosis agi hic putat, contemui se exponit; si per applicationem ad eos applicari tantum, dicere voluit: videat, quo id fiat jure, & verba emendet, quae ipsis hunc Psalmum ut proprium, repugnante Spiritu S., tribuunt.

II. Secundum meum postulatum est hoc, quod Christus de se ipso loquens introducatur. Hoc facile mihi omnes, quotquot praecedens assertum approbant, dabunt. Hoc solum consideretur, quod de ea natura haec sint accipienda, secundum quam Christus se a Deo distinguere, in Deum sperare potest, eum pro sua sorte accepit, a tenibus cruditer, Dominum sibi semper ante oculos ponit, secundum quam habet carnem, item animam, cui corruptionem videre, non ex ipsa natura, repugnaret, & quae sunt alia Prædicata, quae docent, de humana Christi natura hic agi, eo tamen modo, ut divinæ ejus naturæ servetur, quod in actionibus Christi *Osardemnaic* divinæ ejus naturæ est.

III. Tertium, quod mihi concedi volo, est, quod Christus quidem per totum Psalmum loquatur; ideo tamen non sequatur, quod etiam non in uno aut altero versu possit alterius verba referre.

IV.

IV. Quarto præsuppono, quod u. 2. vox אָמַרְתִּי non sit corrupta. Non quidem ignoro, interpres quosdam ita hunc locum vertere, quasi non אָמַרְתִּי tu (Fœm.) dixisti, sed in Prima Persona, אָמַרְתִּי dixi, legeretur. Hoc modo exponit VULGATVS non solum, & qui eum sequuntur; sed eodem quoque modo LXX. Interpres legunt ἵπτα τῷ κυρίῳ, cum quibus Græci pariter Patres agunt. SYRVS quoque per suum צָלָל dixi, & ARABS per قُلْجَى dixi, item Æthiops, idem approbat. Hæc tamen argumenta nondum evincunt, quod genuina lectio sit אָמַרְתִּי dixi. Nam quod 1) ad versiones attinet, a) de quibusdam clara res est, quod e LXX. solum sint constata, β) quoad Syram & Arabicam adhuc suspicio alicui suboriri posset, cum antiquitus punctis cauerint, anne hodierna apposita sint, ut τῷ LXX. & Vulgata respondent. Si enim alias appono Vocales: τῷ Κύριῳ respondentia habeo. Ex Syro צָלָל, vel 2) Masc. צָלָל dixisti, vel 3) Fœm. צָלָל dixit fœmina: ex Arabicō قُلْجَى etiam قُلْجَى dixisti fœmina, oritur. Quicquid vero hujus sit, γ) dixi, ubiunque adest, e LXX. ortum trahit suum. Sed LXX, δ) אָמַרְתִּי legisse, firmo argumento probari non potest. Nam pater, LXX. sèpius modo sensum attendere. Quia itaque h. l. ipsis Secunda Persona Fœm. vix bonum exprimere sensum videbatur, sensum ita exprimere voluisse censendi sunt: quod AINSWORTHVS & MVISIVS jam observarunt. Idem ε) judicium esto de Vulgata. Opponimus ζ) hisce TARGVIMISTAM, quem WHISTONVS suis argumentis nondum de ponte dejecit, eum in secundo tantum seculo versionem suam, in odium Nov. Test. post corruptionem (quam male credit) Ebræi codicis, confecisse. TARGVIM vero legit אָמַרְתִּי 2 Fœm., quod versio hæc probat: מְלִילָה אֲנָתָ נְפִשִּׁי קְרָם יְהִוָּה i. e. dixisti, o anima mea, coram domino. Patet præterea II) vera lectio

e consensu summo codicum Ebræorum, cum haec tenus ne vel
 unicum exemplar ostendi potuerit, in quo legeretur, in quo אמרתִי dixi.
 III) In subsidium vocamus quoque *Masoram*; & hoc quidem du-
 plici ex fundamento. Primum est, quod h. l. nullum 'בְּ פָגנו-
 scit; ne aliquis suspicetur, alia fuisse exemplaria, quæ legerint
 אמרתִן, dixi. Cum vero nulla h. l. occurrat hujus rei mentio,
 ex diligentia illa, alias fere nimia, negative concludimus, nec
 olim talia existisse exemplaria. Præter *Masoræ* silentium, ad ejus
 expressa verba me recipio, ubi & *Magna* & *Parva* *Masora* conspi-
 rant, quod vox אמרתִא, sine *Præfixis*, septies occurrat, quæ loca
Mas. *Magna* producit, & sunt quidem *JUD.* *XVII.* 2. 2. *SAM.* *VI.* 22.
PS. *XVI.* 2. *JES.* *XLVII.* 10. *LIX.* 10. *IEREM.* *XXII.* 21. *EZECH.* *XXVII.* 3.
 Quodsi vero locus noster auferretur: septenarius non solum nu-
 merus deesset, sed & formæ אמרתִי numerus adhuc addi deberet.
 IV) Probo ab absurdo alias secuturo. Frustra enim contra se ipsos
 Judæi corrupserint hunc locum. Nam versus hic non citatur in
 N. Test., ut suspicari possimus, ex odio in Christianos, vel ad e-
 vitandas eorum objectiones, Judæos ex אמרתִא fecisse אמרתִא.
 Sibi vero ipsis difficultates creare voluisse, censendi non sunt.
 Ambigui enim ipsi Rabbini harent, an cum שׁל affere debeant,
 quod *Psalmus* loquatur לְכַנְסָתִ יִשְׂרָאֵל de cœtu Israelitici po-
 puli, an vero cum *R. A. ESRA* credere debeant, quod David al-
 loquatur נְשָׁלָנִי animam suam. Vtrumque affertur in *CHIBBURE*
HALLEKET in b. l. f. 123. col. 1. & totidem verbis in *NAPHTALI*
HIRSCH ALTSCHVSELERS *Ajjala schlucha* b. l. f. 5. 6. A me sane
 impetrare non possem, ut crederem, h. l. Judæos aliquid mutas-
 se, ubi præsens lectio ipsos tenet suspensos. Ex his igitur argu-
 mentis secum collatis, censor non iniquus, mihi, credo, conce-
 det, quod אמרתִא sit lectio genuina. Qua lectione stabilitas, in a-
 prico est, Christum hoc in versu alloqui aliquid, quod in Fœni-
 nino compellare poterat.

V. His jam præmissis, facilius capi poterit conjectura mea. Autumo nempe, Christum per totum quidem hunc Psalmum loqui. Sed mox alloquitur Deum, mox Ecclesiam Judaicam apostaticam, sibi cum aliis impiis adversam, mox vero Ecclesiæ suæ suam & suorum sortem aperit. Deum sane alloquitur v. 1. 5. 10. 11. Impios vero Judæos ita compellat, ut impia ipsorum verba & anathema contra Christianos afferat v. 2. 3. 4. Ecclesiam vero suam solatur v. 6. 7. 8. 9. Quod tales Apostrophæ in Psalmis Emphaticis & affectuosis crebrius occurrunt, lectores mei ignorare non poterunt. In antecessum tantum 1) hæc prædictent v. 1. 5. 10. 11. 2) Evolunt, quæ de voce אֱלֹהִים, dixisti, allaturi sumus, quod nulla ratione commodius, quam nostra, exponi possit. Hæc enim vox directorum quasi h. l. sensus est. 3) Non prætereant, quot difficultates inveniant Exegetæ quodad v. 2. 3. 4. cunct illos de Christo ipso exponere nituntur. 4) Recognent, quod secundum alios v. 3. & 4. sibi plane contradicere videantur. Nam in v. 3. Christus fatetur, quam grati sibi sunt sancti; v. 4. vero plane abhorrenti animum deprehendas, si Ebraicum textus legas: qua propter in versionibus ELLIPSIN haud unam adhibere solent, cum subintelligunt vel בְּשָׁנָה ante רְחָבָה; vel, quia nec illo modo sensus, quem volunt, inde planus emergit, Ellipsi addunt adhuc SYNCHYSIN, alienaque Ellipsis, quasi hæc adfissent in textu verba: רְדָמָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי מִחְרוֹן וְכֵן עַצְבָּה אֲשֶׁר כִּי חֲסִיחָה בְּךָ: quo sensus hic emergat: Sed quod attinet ad eos, qui alium sectantur: eorum dolores multiplicabuntur. Quis vero hoc ferret? 5) Ad animum sibi quoque revocent, quod Particularismi quidam patroni e v. 4. argumentum suæ sententiaæ querant. Quis itaque & h. l. talem non eligeret expositionem, quæ & h. l. omni suspicione liberaret? Si vero h. l. tantum verba impiorum Judæorum a Christo recensentur, inferri nequaquam potest, quod Christus in ipsis doceat Particularismum. Descendo itaque ad rem ipsam precatus: שְׁמַרְנִי אֶל כִּי חֲסִיחָה בְּךָ

אָמַרְתִּי לְהֹהֵה אָרְנוֹ אֲחָה טוֹבָתִי בְּלֹעֲלָךְ

V. 2. *Tu* (Fœminine) *dixisti ad dominum: tu es Dominus. Bonitas mea nibil ad te.*

I. Hic versus est, qui conjecturæ meæ ansam præbuit; qui & tot Exegetarum expositionibus dilaceratur, ut credi vix possit. Qui enim autem, **פָּרָנָן** esse, *dixi*, & referre hic Christum, quid ipse ad Deum Patrem dicat, illi non possunt non maximas hic invenire difficultates. I. non immerito queritur, unde pro **PRIMA** Persona, h. l. occurrat **SECUNDA** & quidem **FOEMININI GENERIS**. Si אָמַרְתִּי, ut supra ostendi, est genuinum: in gratiam hæc vox cum illa expositione redire nequit, nisi duplum Anomaliam, nempe **ENALLAGEN** simul **Generis Fœminini** pro **Masculino**, & **Personæ Secunde** pro **Prima**, agnoscamus. Cur Christus adhiberet Personam Secundam pro Prima? Cur de se adhiberet Fœmininum? Ut itaque hos scopulos devinent, alii afferunt, Christum alloqui *animam suam*. **CHALDÆVM** ita interpretantem supra exhibuimus. Ita & Rabbini, **אָמַרְתִּי**, **Aben-Esra**. Nec abit **URI FEIBESCH** in *Vers. Judæo-Germanica*: **מַיְנֵן חַל זְיוֹן אֲגַנֵּן צַו נָתָן** Meine Seel sey sagend zu Gott. Christiani, de Christo, non Davide (ut Judæi), accipientes, varii quoque hoc modo accipiunt. Varios cumulavit iam **POLVS** b. l. Versio **ANGLICANA** etiam ita reddit: *O my soul, thou hast said unto the Lord*. Nec abludit **GALLICA**: *O mon ame &c.* Eodem modo accipiunt **SAL.** v. **TILL** in b. l. p. m. 253. **ABELIVS** *Comm. in Ps. XVI.* peculiari p. 23. a. qui tamen pessime simul errat, quod Psalmum non de Christo exponit, sed de Davide. De anima Christi exponunt & **COCCEIVS** *Comm. in b. l. Opp. T. II. p. 75.* **GEIERVS** in b. l. **CALOVIVS** in B. III. b. l. Displacet vero hoc aliis, qui de humana Christi natura accipere malunt. Ex his est B. **BOHLIVS** in *Parapbraſt in Psalm. b. l. p. 49. b. m. circa* circumscribens: *Denn meine Menschheit und also ich selbst in der* *pers.*

persönlichen Vereinigung / die ich dir gerne nachgebe / habe gesagt.
 &c. idem & habet *BOHLIUS* in *disp. I. in Ps. XVI.*, Rost. 1638.
bab. §. 10. Sequitur hunc Præceptorem *B. LEDEBVHR* in *Catena p. 460.* scribens: *אמורת Fœmininum videtur referri ad bumanam Christi naturam, vel certe ad animam.* Verum hoc difficultius probari potest, quam illud de anima. Unde enim patet, quod de humana Chr. natura in S. Scriptura Genus Foem. adhibetur? Argumenta deficient. Nullam dabunt rationem, quare h. l. in medio precum, ubi & in præcedentibus & in sequentibus, secundum ita exponentium mentem, Deum compellat, vocem *אמורת* adderet.

II. Mea vero expositio plana est, & omnibus caret difficultatibus. Vox aliis tot dubiis involuta, *אפרת* *dixisti*, mihi omni caret dubio. Est Secunda Persona Fœmin. Generis, sine omni anomalia. Præter omnis quoque Enallages suspicionem occurrit. Si enim me audis, Christus hic, post expetita sibi a Deo Patre auxilia, se convertit ad impiam Iudeorum Synagogam, & ipsi exponit, quam impie & infeliciter, contra Christum eiusque fideles agat, cum Christum respuat, ipsiusque sanctos excommunicat, & hoc quidem e vana & admodum superba spe gratiæ divinæ extra Christum. Quid vero magis notum est, quam Synagogam Judaicam in S. codice Fœminino Genere solere exprimi. Extra controversiam est *EZECH. XVI. 6. sqq.* puellam esse Istraeliticum non solum coetum, sed & Ecclesiam, uti vel *Judæi in רפ"ב* h. l., *RASCHI* item *Ab. ESRA, ABARBENEL*, aliique expoununt. Nec dissentunt Christiani, e. gr. *COCCEJVS* in *Comment.* in *EZECH. p. 94. sqq.* *CALOVIVS* in *Bibl. Illustr.* h. l. *FRIEDLIB.* in *b. l. CALIXTVS* in *b. l. p. 444.* &c. *HOS. II. 2.* non minus clarum est. Vid. *B. TARNOVIVS, MEISNERVS, S. & Job. SCHMIDH,* *Cl. WAKIVS* in *b. l.* *Quis etiam dubitat de JER. II. 2. sq.?* *Conf. B. HÜLSEMANNVS & S. SCHMIDIVS* in *b. l.* & add. si placet, quæ dixi *TOM. II. MED. m. PRIVAT. p. 123. sqq.* Plura loca cumulare velle

velle superfluum esset: cum nemo negare hæc possit. Dices vero, te talia modo requirere loca, in quibus, ut in nostro, præter mentionem antecedaneam mystici conjugii Dei cum Ecclesia Judaica, quasi ex abrupto, per verbum Fœm. Generis ad Israeliticam Ecclesiam dirigatur sermo. Et quoad hoc lectores meos ad Tom. II, MED. m. Privat. p. 39. remittere possem, ubi exempla quædam adsunt. Legas *JES. 1. 21. sqq. XII. 6. XVII. 10. 11. sqq.* *שְׁחִכָּת זְבָרָת*, &c. plane ut h. l. nulla vel fœminea mentione antecedente. *JES. XL. 2. 9. sqq. XLI. 14. sqq. XLIX. 14. sqq. 18. sqq. 22. sqq. LI. 17. sqq. 21. sqq. LII. 1. sqq. LIV. 1. sqq.* Ex improviso plane ut h. l. etiam *JES. LX. 1. sqq.* sine ulla antecedanea mentione sive urbis s. alterius Nominis Fœm. *קוֹמֵן אֲרוֹן וְנָתָן surge, evigila &c.* *JES. LXII. 4. sqq.* Eodem etiam, cum nostro dicto, modo *JES. LXVI. 7. sqq.* Hæc e Jesaia solo collegisse sat erit, jam de Ecclesia Judaica, jam de Christiana. A qua consuetudine nec Psalmorum librum abhorre, vel e *PS. LXXXVII. 1. sqq. PS. CXXXII. 6.* constat. Quod vero non tantum ita locu\$ noster exponi queat, sed & debeat, ipse Psalmus docet. *Talia enim sunt Subjecta, qualia permittuntur esse a suis Prædicatis.* Jam vero *v. 2. 3. & 4.* talia sunt Prædicata, quæ nec in Christum commode, nec in Deum, nec in Ecclesiam, quadrant; optime vero & unice, si sine arte sensum textus scrutamur, de Synagoga Judaica exponuntur. Ergo de Synagoga exponi hæc debent. *Minoris probationem posces. Dabo eam, quoad singula membra.* Quod (*N*) de Deo hæc exponi debeant, nemo hactenus asseruit. Est enim Deus Objectum sermonis in *v. 1. & 2.* ad quem sermo nempe dirigitur. Subjectum igitur loquens non habetur. Nec *Fæmininum אמרת* de Deo adhiberi posset. Nec Deus Messiam Dominum suum dicere posset, si vel assereres *v. 2.* esse responcionem ad *v. 1.* institutas preces Messia\$. Nec dici posset, quod bonitas ejus ad Messiam non spectet. Sed de Deo nemo assumere volet. Pariter (*¶*) de piis, s. Ecclesia Christi, nemo facile

facile interpretabitur, quod Messias eam in v. 2. 3. 4. loquenter introducat. Nam Ecclesia Christi est coetus ipse, quo delectatur Christus v. 3. & ad quos, ceu Objectum, sermo v. 3. 4. dirigatur. Non quoque v. 4. designatæ maledictiones in filios hos Spiritus S. mitissimi cadunt. Remanet igitur, ut hæc vel de Christo exponantur, vel de hostibus veræ Ecclesie, &, si de hostibus Ecclesie, aut de gentilibus, aut de impia Judæorum Synagoga.

III. Secundum me itaque, Christus, precibus ad Deum præmissis v. 1., refert, quam impie Judæorum Synagoga se & suos persequatur. Et hoc quidem profert, non sermone ad Deum directo, sed ad ipsam Synagogam: quales Apostrophas erubrius occurtere, fateberis. Summa proinde *versus secundi*, ex mea expositione, est hæc, quod Christus reprehendat Judaicam Ecclesiam, quod putet, se non indigere gratia & merito Christi, quia Deum habeat Dominum. Hoc vero est id ipsum, quod *JOH. VIII. 41.* dicunt: *ἴνα πατέρα ἔχουσιν, τὸν Θεόν.* &c. En complementum! Dices: bene se hæc habent, si id h. l. dicitur. Dici autem hæc h. l. vel ipse fatebitur lector benevolus, si artis Criticæ & Simplicitatis ac certitudinis Biblicalæ est amator. Duas in hoc versu esse Enunciations, Accentus vel tyrones docere potest. Duo quoque Christus Judæis exprobrat, quod 1) vanam in Deum spem conceperint, & 2) ideo meritum suum spernant. Prius clara verba docent: *Dicie ad Deum, tu es Dominus.* Ad Deum dicere, quod Dominus noster sit, sive Deo, ut Domino suo, confidere, dupli potest quidem sensu dici. Vel vere pius hoc dicit ex vero; Vel impius, in impietate tamen sua falso sibi pollicetur gratiam Dei. Cum de Ecclesia Judaica, qualis tempore Christi, quo ad plurima membra, erat, hæc accipiamus: non nisi malo & hypocritico modo hæc dicta esse, censere debemus. Qui de Christo exponunt & *אַמְרָה* non in *Primam Personam* mu-

tant, illi subintelligunt **נפשִי** *anima mea* h. m. *Tu, anima mea, dixisti ad Dominum, Tu es Dominus.* Probare hanc Ellipsis volunt exinde, quia David alibi animam suam alloquatur. *Verum respondeo* α), David tunc expresse animæ suæ meminit; & β) a Davide ad Christum, & quidem sub connotatione Ellipseos, colligere non licet. Cur vero Christus, animæ soli tribueret confessionem, quam in diebus carnis suæ etiam **שׁפִּסְלִים** oretenus protulit? Sequentia quoque nequaquam de sola anima Christi dici possunt, quod ea habeat illam **טוֹבָתְךָ**, quam aliquo modo (de quo non conveniunt, ut mox videbimus) Deo opponat: sive enim sequentia ut actus, sive ut habitus exponantur, soli animæ haud conveniunt. Missa proinde illa expositione, restat jam tantum, ut hæc verba de *Judæorum Synagoga*, tempore Christi, in terra visibili modo agentis, exponamus. Hanc nempe Christus alloquitur: *Tu dicas ad Dominum, tu es Dominus.* Quod Fœmininum commode & usitate de Ecclesia Judaica adhibetur, jam *supra ad v. 3. n. 2.* observavi. Ut nequidem h. l. necesse sit, afferere, quod *Secunda Persona Fœm. Generis* notet idem ac *Impersonale*, man spricht / quale quid de *Tertia Persona Fœm. T. II. Med. Privat. p. 38.* conjeci. Id vero, quod Ecclesia Judaica dicere dicitur, est quod dixerit ad Deum **לִיחֹזֶךְ** ad verum Deum, **אוֹרְנֵי אַתָּה** *tu es Dominus*, cui innitor.

IV. Quod sequentia jam verba: **כִּי עָלָךְ** non sint verba *Synagogæ* impiaæ ad Deum, clare ex π patet. Si enim huic sua est dignitas servanda *præ Tipcha anteriori*: sermo *Synagogæ* ibi terminari debet. Pro verbis itaque Christi hæc habeo, qui *Synagogam* reprehendit, quod ob vanam illam in Deum spem, meritum suum spernat & respectu sui pro nihilo habeat. Non sum ignarus, quod alii aliter sentiant, sed varias eorum expositiones variis quoque dubiis involvi, pariter non ignoro. *Versio LXX. Interpretum*, per Ellipsis Conjunctionis Causalit **הָכֵ**

hæc præcedentibus annectit: ὅτι τὰν ἀγαθῶν με & χρέων ἔχεις.
 Sed hoc alienum esse, satis patet, quoniam nulla est sequela:
Tu es Dominus meus, quia bonorum meorum non indiges. Nam
 nec Deus bonorum impiissimorum indiget, & tamen Do-
 minus eorum non est, eo modo, ut est piorum. TAR-
 GVM autem aliter hæc connectit cum præcedentibus: **נָרְבָּה** **תִּבְחֹתִי לְאַתָּה יְהוָה כְּרָמָךְ** Vertunt: *Verumtamen bonum
 meum non datum est, nisi a Te.* Non nego, quod **נָרְבָּה** sit ve-
 rumtamen; nec tamen *BVXTORFFIVS* in *Lex. Chald. Talmudico*
b. v. nos ignorare sinit, saxe **נָרְבָּה** notare profecto, *sane.* Si ul-
 timum adesse credis, minores senties difficultates, quam si prius
 eligis; quanquam etiam versio per *verumtamen* expositioni meæ
 potius prospicit, quam oblit. Misso jam nexus, ad ipsa veniamus
 verba. Varias interpretum antiquorum expositiones col-
 legit *CORDERIVS* in *b. l. p. 279.* lectorem suum dubium relin-
 quens; utrum sensus sit, quod Deus non ob nostrum bonum, sed gra-
 tis omnia nobis det; an vero, quod Deus nullius rei indigeat.
 In *Catena* vero, quoad hæc verba, nil a Patribus ad-
 duxit. Dubius & *FRIEDLIBIVS* in *b. l. p. m. 596.* Cum aliis
POLVS & illam producit expositionem: *bonum meum tibi nil*
addit. Item illam *HIERONTMI*: *bene mihi non est sine te.* Item
 hanc: *bonum meum non est reconditum apud Te.* Nec non hanc:
*bonum meum, passione partum, non est propter te, sed propter san-
 ctos.* Tandem & hanc addit: *bonum non est super te, b. c. ad*
quod e sponsione obligabar, quo bonum meum perveniret ad
homines, id a te praestitum est. Taceo alia. Satis etiam ex his
 liquet, quot vias querant interpres, ut sensum aliquem, quo-
 dammodo convenientem, inveniant. Nec tamen ullus exacte
 quadrat. De illa, quæ ad indigentiam confugit, jam antea egi.
 Altera vero a *Corderio* adducta, aliena est, quod sensus sit,
 Deum Christo omnia gratis dare, sive, ut ipse exprimit: *Bo-
 num, quod mihi prestas, non tu prestare cogeris officio vel debito*

aliquo, aut merito meo ulla compulsus, sed ad bene mibi faciem-
dum tua te clementia & benignitas sola adducit. Non agit Psal-
mus de Davide aut ulla mero homine, sed de Christo, qui sa-
risfecit merito suo non pro se, sed pro toto mundo. Quis er-
go diceret, meritum Christi nil valere apud Deum? Adhaec dif-
ficillime hic sensus e textus verbis educi potest, quia sa-
הַלְּבָד עַלְּךָ
הַלְּבָד עַלְּךָ
est, nihil ad Te, non vero, non ulla merito mibi das. Prima
in *POLO*, quod bonitas Messiae Deo nil addat, a contextu plane
abhorret. Quomodo enim illatio valeret: *Conserua me Deus*,
quia bonitas mea nil tibi addit? *HIERONYMVS* vero תָּבוֹתְּךָ
contorte exponit & תָּבוֹתְּךָ
בְּלַבְּךָ
significatum dat, quem probare
non potest. Tertia in *POLO*, *Ellipsis*, reconditum est, addit non
necessariam, & תָּבוֹתְּךָ
עַלְּךָ
significatu insolenti accipit: adhac contra-
rium potius verum est, quia meritum Christi semper coram Deo
est. Quarta in *POLO* תָּבוֹתְּךָ
cum תָּבוֹתְּךָ
confundit, & in v. sq.
Ellipsis non tantum intrudit; verum & תָּבוֹתְּךָ
majorem dat
distingvendi vim, (ne dicam ipsi Tiphchæ anteriori) quam Sillu-
co. At nec h. l. bona esset argumentatio: *conserua me*, quia
ego non te redemi, s. tibi aliquid pro meritus sum, sed piis. Ut-
timam tandem in verbis: *bonum meum nil ad Te*, ne Argus qui-
dem inveniet. *LEDEBVHRIVS* in *Caten.* p. 461. exponit ex
GEN. XVI. 5. h. m. *bonum meum non est fundatum super Te*, i. e.
Judæi dicunt, me esse impostorem, & non a Te missum.
Sed hoc 1) est longe petitum, 2) nititur violenta expositione v. 3.
quasi sancti sint impii Judæi, & hoc negato, 3) cum contextu
hæc non cohærent. &c. Cum ergo non detur facilis expositio de
Christo hæc accipiens, mecum simplicitatis fautores afferent, quod
hæc ut verba Christi ad Synagogam impiam dirigantur, quibus eam
accusat, quod ob fiduciam in Deum vanam, Christi meritum
spernat. Hoc Christus ita eloquitur: *Benignitas mea nil ad Te*.
Verba bene respondent. תָּבוֹתְּךָ
benignitas & ab aliis accipitur de
merito Christi, & bonis eo partiis, nec usus abludit. Christi
est

est illud **טוֹב** bonum, quod nuncii Evangelici annunciant **JES. LII.**
 7. Et multus esse deberem, si omnia loca adferre vellem, ubi bonorum per Messiam partorum sit mentio. Nemo vero hac de re dubitabit, quod summum illud bonum, merito Christi partum, **bonum Christi**, ut promerentis & conferentis, dici possit. De his vero bonis, humano generi partis, Christus docet, quod Judaica Synagoga ea, ex falsa in Deum fiducia, spernat, caue nil sibi prodesse, & ad se spectare credat, quod convenit cum **IOH. I. 10. 11.** Ita quidem Christus excitatem Synagogæ Judææ objicit.

לְקֹדְשָׁוֹת אשר בָּאָרֶץ וְאֶלְיוֹן כָּל חֶפְץ בְּנֵי
 i. e. *Ad sanctos, qui adhuc sunt in hac terra, & quidem ut bono-
 rati, quibus delector, nempe tu Synagoga hæc dicas, quæ v. sq.
 leguntur.*

I. Connexion est non obscura. Pergit nempe Christus in hoc & sq. v. Ecclesiam impiam Judaicam alloqui, ipsique objicit, quod, dum meriti sui bonum spernit, non solum alloquatur Deum; sed quod v. 4. etiam aliquid de Christianis dicat. Hoc itaque **ל** in **לְקֹדְשָׁי** eodem modo cohæret cum **אַסְרָת** ut hoc cum **לִיהוֹת**. Vt enim ibi loquebatur ad Deum & de Deo: ita v. 4. directa ad Christianos, quædam ad illos & de illis dicit. Hæc connexion sane est simplicior, quam quando **ל** in **לְקֹדְשָׁי** idem cum **עַל** in **עַלְךָ** valere dicitur.

II. In verbis nulla sane adest difficultas, sed liquido determinant subiectum ad quod sq. v. spectat. Pii Christi fideles appellantur **קֹדְשָׁי** אשר בָּאָרֶץ **סְנָכִים**, qui in terra sunt. Christiani veri hic nomen gerunt in V. & N. T. *Ps. LXXXIX. 6. 8.* *Act. XIII. 22.* *Act. IX. 32.* *XXVI. 10.* *Rom. I. 7.* *XII. 13.* *XV. 25.* 2. *Cor. I. 1.* *VIII. 4.* *IX. 1.* 12. *XIII. 12.* *Eph. I. 1.* 15. 18. *II. 19.* *III. 8.* 18. *IV. 12.* *V. 3.* *VI. 18.* *Philipp. I. 1.* *IV. 21.* 22. *Col. I. 2.* 4. 12. 26. 1. *Tbess. V. 27.* 1. *Tim. V. 10.* *Pbilem. v. 3.* & 7. *Ebr. VI. 10.* *XIII. 24.* 2. *Petr. III. 5.* *Juds. v. 3.* *Apoc. V. 8.* *VIII. 3.* 4. *XI. 18.* *XIII.*

7. 10. XIV. 12. XV. 3. XVI. 6. XVII. 6. XVIII. 24. XIX. 8. XX. 9.
 In omnibus his locis Christiani sanctorum gerunt nomen: quamquam lubens fatear, non excludi respectum ad sanctificationem, quam vel actu habent, vel habere tenentur, ita quidem, ut in plurimis locis soli veri sancti in Ecclesia intelligantur, in aliis vero locis etiam illi simul connotentur, qui in Ecclesia visibili sunt, & non tantum tales esse debent, sed & tales esse prætendunt. Communiter quoque hæc de Christianis accipiunt: B. tamen LEDEBVHR l. c. p. 462. intelligit impios Judæos, quos Deus olim sanctificarat, & ex omnibus populis sibi elegerat. Sed quam contortum hoc sit, per Prædicata hic data patet. Et ne quis objiciat, quod & S. angeli & cœlites sint sancti: Christus aperte determinat, quinam sint, nempe qui in hac terra, uti milites militiae suæ S. sint, in Ecclesia militante. Ita, pariter JOH. XVII. 11. ἔτοι ἐν τῷ κόσμῳ ἐστι, de Christianis ait. Et nulli etiam, præter fidèles in terra, Prædicatorum h. l. positorum sunt capaces.

III. Magnum quoque elogium est, quod Christus fidelibus suis dat, quod sint excellentes, in quibus omne beneplacitum Messiae sit. Phraseologia h. l. aliquid difficultatis habere vulgo videtur, quasi אֲבִירִי Status Constructus sit, pro אֲבִירִי Absoluto, quoniam non sequitur Nomen, cum quo cohæreat Constructa hæc forma. Adhæc etiam nonnulli hic credunt Ellipsin ה, quasi exstaret וְאֲבִירִי ad magnificos. Sed neutrum dubium est indissolubile. Quod ad prius attinet, non adeo arctis regulis hodie a Cel. Grammaticis & Criticis includitur Status Constructus, ut duo tantum Nomina in eo ponи possint. Observavit jam diu B. GEIERS, quod Nomen quoque cum integra Propositione construatur, cuius constructionis quædam exempla adduxi Tom. I. Med. Priv. p. 130. Eodem sane modo & h. l. תְּאַבִּירִי cum reliqua Propositione sequente construitur, ac si tota illa Enunciatio sequens esset unicus terminus, quia continet ideam unam.

unam compositam. Et si me sequi cupis, hæc a præcedente non reguntur. Copulam i potius verterem per *quia*, quem significatum hoc generale vinculum commode gerere potest, & actu quoque gerit e. gr. GEN. XXIV. 56. *quia Dominus &c.* Sensus itaque oppido bonus: *ad sanctos* ait, quæ sequuntur, non invidia, odiove terrestri mota, sed solum, *quia sunt magnifici*, qui *michi placent*, s. Christiani ab impia Synagoga non ob facinora quædam excommunicantur, sed ob fidem in me, per quam pretiosi sunt in oculis meis, cordique meo placent. Vel simplex quoque significatus non male τῷ servatur: et tamen sensus idem. Cohærent nempe hæc tunc non cum לְקָרְבָּנִים, ut duo Nominæ in eodem Casu copulata, sed hæc descriptio Christianorum potius cum limitatione addita, quinam intelligantur sancti, connecti vult. Ut enim nemo dicet, quod ante verba hæc: *אשר בארץ המִתְּהִלָּה* Ellipsis ה concipi debeat: ita nec h. l. descriptioni, qui & quales ex incolis terræ sint, Ellipsis assuenda venit. Sensus est planus: *ais ad sanctos, qui in terra adhuc sunt, & quidem sunt pretiosi, in quibus voluntas mea est.* Consequenter hæc & eundem inferunt sensum, quem modo dixi. Et ita quoque B. *LVTHERV*S accepisse censendus est, qui vertit: an denen habe ich alle mein Gefallen. Si enim cum לְקָרְבָּנִים hæc conexa putasset, reddidisset: an welchen &c. Nec huic meæ expositioni Accentus obstant, quasi $\overline{\tau}$ negligeretur, quia non cum *הַמִּתְּהִלָּה* vel בָּאָרֶץ, sed cum integra Enunciatione nexa hæc sunt, quæ eodem modo ponit, usus satis docet. Vide vel *PS. I. 1. 5. II. 2. 7. &c.* Non igitur mihi illa diea scribi potest, quæ *HAMMONDO* in b. l., qui in *אָרוּרִי* maximam ponit distinctionem, quasi sensus: *dixisti ad Sanctos* (NB hoc bene observavit), qui *in terra & magnifici sunt*, hoc nempe: *delector eis.* Ita \pm plus quam τ valeret. Non multum a nobis abludunt *TARGVM & STRVS.* Multum vero recedunt LXX. *Vulgatus, Arabs & Ethiops, LXX.* Senes fere omnes secuti, qui h. m. *וְגַעֲמָדָא וְנַאֲרָא וְשַׁלְּחָא*

V. A.

וּבוּ עֲצָבוֹת אַחֲרֵי מֹרוֹן בְּאַסִּיךְ נְסִיכָּה מָרָם וּבְרַכְתְּ
V. 4. *Multiplicantur dolores eorum: peregrinum anxie sequuntur. Libamina, s. effusiones, eorum, e sanguine, non effundam, nec nomina eorum feram in labiis meis.*

I. Connexio e præcedentibus patet. Quia enim Messias
v. 3. dicebat, Synagogam Judaicam impiam aliquid ad Sanctos
in terra, veros Christianos, dicere: jam diræ illæ ac exsecratio-
nibus plenissimæ sequuntur voces. Continent vero hæ detestati-
ones formalem exsecrationem ac excommunicationem, ab Eccle-
sia Judaica impia, suo more, susceptam. *Quod αποσταγής Chri-
stianos facere velint Judæi, Christus clare prædixit JOH. XVI. 2.*
Vid. *Cel. WOLFIUM in b. l. & ad JOH. IX. 22. ac citatos.* De ex-
communicatione Christi & Apost. a Judæis facta, conf. *MEEL-
FÜHRERI disp. 2. de Jesu in Talmude p. 7. sqq.* Non opus esse ar-
bitror, ut hic in Ebræorum antiquos in excommunicatione gra-
vissima טומת ritus excurram. Multos hanc in rem citavit *B.*
PFEIFFERVS in *Dub. Vex.* p. m. 947. Add. *B. L. DASSOVII*
Coll. Antiq. MS. P. II. c. 3. §. 4. *PFEIFF. Specim. Antiq. Ebr.* p. m.
182. sq. *LIGHTFOOT Hor. Ebr. in Acta p. m. 168. sqq.* *CARPZOVII*
Frag-Pred. D. Exaud. p. 1017. sqq. 1021. &c. Nobis ad scopum no-
strum satis est, observasse, quod Judaica excommunicatio maxi-
ma complexa fuerit a) maledictionem, qua excommunicando,
ob impenitentiam perseverantem, multa mala imprecati sunt:
& b) exclusionem perpetuam, & a beneficiis Ecclesiasticis & pre-
cibus, multo magis a civili conversatione, cum quasi mortuus ha-
beretur. Cuncta hæc adeo graphicæ in versu nostro describun-
tur, ut clarius nihil esse possit.

וּבוּ שְׁבָתוֹת אַחֲרֵי מֹרוֹן *multiplicantur dolores eorum: alienum sectantur.* Qui
hæc verba Christo, pro hostibus alias deprecanti, tribuunt, ut

C

sen-

sententiam condemnatoriam hæc respiciunt. Multi quoque vocem עזבוחה non per molestias s. dolores, sed per idola expōnunt, qua versione nec Vocalibus, nec *Futuro*, quod pro *Præterito* poni credunt, faciunt satis. Communiter quoque *ELLIPSIN* Pronominis רSN textui inferendam dictitant, h. m. multiplicentur dolores eorum, qui sectantur peregrinum. Et quoniam sagacia Exegetarum ingenia animadvertunt, quod illi, qui præter & extra Christum salvari cupiunt, non unum aliquem peregrinum, sed multa idola (ita plurimi volunt) sectantur, reliquis adhuc figuris *ENALLAGEN* novam addunt, qua Singularis רZN loco Pluralis אזרים positus creditur, ut habeant multos peregrinos, quos, veri Dei loco, idololatræ sectantur. Nostra vero sententia hos scopulos omnes vitar. Ebraice docto ignotum non est, quod *Futurum* in imprecationibus *Conjunctivi* *Præfens* exprimat. Nec hoc negabunt, meliores Exegetæ, quotquot hoc quidem loco non prædictionem, aut etiam præteriti actus recensionem, sed maledictionem contineri fatentur. Nemo proinde horum dicet, me h. l. *Enallagen* *Futuri* pro *Præsenti* credere, cum Ebrai *Præsenti* proprio loquendo destituantur, & quidem non immerito, uti *Cel. D. D. V. E. LÖSCHERVS in Cauff. L. E. p. 397.* docet. Quoad vocem עזבוחם cum *GEIERO*, & qui cum eo, plane idem sentio: nil itaque addere teneor. Vocem autem רZN mea expositio absque dubio simplicius interpretatur, quam aliae. Nullam de *Enallaga* suspicionem mea opinio fovet. *Judæi* loquentes unicum tantum Subjectum intelligunt, quod זר peregrinum vocant. Peregrinum & alienum Christum appellant, cum respiciunt ad Deum, quem ipsi suum putabant dominum: volunt nempe, Christians, Christum colentes, peregrinum & alienum Deum contra *Præs. I.* colere. Ex historia etiam *Evang.* patet, quod ob nomen filii Dei, & quod Deum se dixerit, omnium maxime sacerdotes. Sic itaque alienum sequi ipsis videntur Christians Deum. Ob Christi enim

enim nomen & doctrinam Judæis adeo execrabilis habebantur. Nec difficultatem nobis creat, quod videtur רְשָׁנָה vel aliud vi-
culum, deficere. Nil deficit. Nec ex mea expositione רְשָׁנָה de-
esse posset, quia verba כְּהָרָן אחר subjiciuntur, non sensu spe-
cificativo, ut determinent, quinam sint, qui multiplicatos dolo-
res sentire deberent, sed sensu reduplicativo, vel causali, causam
aperiendo, quare dira illa merito pati debeant. Nam Subjectum,
cui execrationem illam impingunt, jam v. i. satis graphicè est depi-
ctum: foret propterea Pleonasmus, & inconveniens tautologia,
si idem Subjectum h. l. iterum delinearetur. Causam autem ad-
di, necesse est. Hæc vero sine interveniente Particula causa po-
nitur, ut in stylo affectuum plenissimo solet: quo ipso ira & affe-
ctuum fervor denotatur: *Multiplicantur eorum dolores: alienum
sectantur!* Aliene vero hæc vertunt LXX. μετὰ τὰ ταῦτα ἵταχονται
quia רְשָׁנָה, non כְּהָרָן legerunt. Ita & Arabs & Æthiops. Pejus
STRVS.

III. Ad decretum excommunicatorum ipsum descendere
jam licebit. Excludit hoc Christianos a communione Ecclesia-
stica eo penitus modo, ut nullam ipsis peccati remissionem con-
cedere velit: excludit quoque ab officio precum, aliorumque hu-
manitatis communis beneficiorum. Beneficia N) Ecclesiastica
eis eripit, quo peccata eorum nullo modo expiari.
Hoc exhibent verba: בְּלֹא נִסְרָה מִזְבֵּחַ non effun-
dam effusionem eorum, que sanguine constat. Expiationem pec-
catorum in Ecclesia Judaica per sanguinem solum fieri potuisse,
testis est omni exceptione maior Paulus EBR. IX. 22. Princeps
vero inter reliquas sanguinis effusiones erat illa anniversaria,
cum die expiationis S. Sacerdos sanguinem expiatorum in S.
Sanctorum ferret. Præter hanc vero & omnes impuri sanguine
ad altaris cornua adsperso, & reliquiis in foramina effuso,
mundari debebant, si beneficiis Ecclesiasticis frui vellent. Si

C 3

ergo

ergo h. l. Ecclesia Judaica omnem sanguinis mundationem & beneficium expiatorum eis plane eripit: omnibus beneficiis Ecclesiae suarum ipsos privat. Plenarie itaque per hæc verba ex communione veræ, ut sibi adhuc videbatur, Ecclesiae, eos exclusos voluit. Omnia convenientissime hæc de Ecclesia Judaica exponimus. Apud Exegetas in confessio est, phrasis hanc esse ritualem, & Ecclesiae Judaicæ proprium, quare & illi, qui Messiae hæc verba tribuunt, addere solent, Messiam h. l. sub schemate S. Sacerdotis Levitici, ut Spiritualem Sacerdotem S. cum sanguine expiatorio, se sistere. Quod cum fateantur, ferias mihi faciunt, ut non sit necesse, hæc in hoc ritu fuse deducendo, vel hac expositione multis probanda. Si enim nobis de Subjecto loquente conveniret, in phraseologia exponenda amica foret harmonia. Jam vero, cum quoad Subjectum loquens, ab invicem discreti simus, in phrasim tamen eamens convenientius, ut illi metaphoricum solum dicant S. Sacerdotis officium, quod ego propriissime sumo. Ipsilon enim officium Christi per Metaphoram usitatam dicitur, officium S. Sacerdotis in Judaica Ecclesia: & de officio hoc in Judaica Ecclesia expiatorio & omnibus dein ab eo dependentibus beneficiis Ecclesiasticis, ego hæc proprie & absque tropo intelligenda puto. Inde colligere quisque poterit 1), quod mea, ut proprie voces accipiens, præferenda sit sententia illi, quæ per Metaphoram hæc solum accipit: 2), quod, vi præcedentium, mea quoque prærogativam sibi poscat, & ideo leges bonæ interpretationis postulent, ut h. l. propria expositio, vel ob connexionem illam exspectatur, quam ea, quæ nec bene connectit, nec proprie exponit. 3) Omnia maxime me movit, cum hæc exuterem primo, quod verba h. l. existantia, secundum sententiam vulgarem totum officium Christi sacerdotale exhibeant, & quidem non ratione applicationis, sed præstationis t. t. adhuc futuræ. De hoc vero ratione præstationis dici-

pg-

nequit, quod impios, sive Iudeos, sive omnes, excludat, quia pro omnibus Christus & fuerit mortuus & quoque intercedat apud Patrem, ita quidem ut in N. T. claras eius preces pro impiis habeamus *LVC. XXIII. 34.* quod & de eo prædictur *IES. LIII. 13.* Verba itaque hæc de Christo exposita, Theologi nostri docent, non ratione acquisitionis & præstationis, sed ratione applicationis, hic intelligenda esse: & sic quidem, si de Christo accipitur, exponere hæc jubent loca & V. & N. T. alia & claritate & numero vincentia. Et hac responsione Particularistis satisfieri, non nego, quoniam ipsimet facteri coguntur, locum unicum & non adeo clarum, secundum analogiam scripturæ ex locis clarioribus exponi velle. Et quamquam non sine aliqua specie inferri possit, non dici h. l., quod impiis non frui debeant oblationis Christi fructu, sed quod ille nec pro illis offerre, nec orare velit: ut videatur a literæ abire, qui ita exponit. Tantum tamen abest, ut vel ego, qui hanc expositiōnem non tueor, oppositioni adversariorum robur inesse credam, ut potius secus putem. Nam observandum est α), quod h. l., vel ipsis Particularistis Patronis forte non dissentientibus, sermo non sit, de impiis omnibus, etiam de iis, qui deinde convertuntur, quippe etiam sancti hic nominati ante conversionem tales fuerunt; sed de finaliter impiis. Hoc dabunt, quia & de solis reprobatis hæc accipere volunt. Hoc vero admissio β) largientur, actionem h. l. recenseri voluntatis Christi & Dei consequentis; ad quam non meritum Christi, sed execu-
tio judicii, ob hoc vel fide apprehensum vel spretum, pertinet. Itaque γ) secundum voluntatem consequentem & judicariam ipsis officium mediatorum suum concedere non vult, ut post latam sententiam condemnatoriam ipsis meriti sui fructum imper-
tiri & pro illis orare velit. Mea vero δ) expositio omnem Particularistis ansam præscindit, aliquid contra veritatem ex h. l. exci-
piendi.

C 3

piendi.

piendi. Si enim h. l. non dicitur, quid Christus velit, sed quid impia Judaica Synagoga de p̄s Christianis constituerit: ne vel species ulla est, qua pro Particularismo h̄c allegarieant.

IV. Constituto sic sensu in genere, necesse non est, verba hujus anathematis paulo curatius considerare, licet in eorum expositione non omnes æque conveniant. Et h̄c quidem, quæ Christianos a beneficiis Ecclesiarum Judaicæ summis, imo omnibus, excludunt, jam n. iii. exhibui. H̄c CHALDÆVS vertit: **לֹא אָקַרְבָּן וּבְרֹעָא נְסֻכָּהוּ** i. e. non accipiam cum beneplacito libamina eorum, nec sanguinem oblationum eorum. STRVS vero brevius de una oblatione solum accipit h. m. **لَمْ يَعْمَلْ مَنْ لَا يَلْتَهِ** non libabo libamina eorum. ARABS contra: **لَمْ يَعْمَلْ مَنْ لَا يَلْتَهِ** Ego non conveniam cum turbis ad sanguines. Sed hic sua, ut alias fere semper, habet e LXX. qui ita: **οὐ μὴ συνάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν οὐδὲ αἰμάτων.** Quæ non solum AETHIOPS sed & VVLGATVS sequuntur. Liquidum patet, quod dicatur, nolle Judæos, ut suis sacris peccata Christianorum expientur. Et in præsens negotium quadrat, quod R. BARTENORA Comm. ad Cod. **חַוְלָן** c. 2. Misch. 7. ex ipso hoc versu colligit, quod nemo sanguinem sacrificii alienus seu gentilis offerre vel spargere debeat. Quod vero verpi & nos inter **עֲבָדָם** referant, alias patet.

V. Preces tandem ipsis denegant, h. m. **לֹא אָשָׁא שְׁמָרָם עַל** nec feram nomina eorum labiis meis, s. eloquar. H̄c primario quidem de exclusione a precibus, & secundario a conversatione, ut accipiam, generalitas phraseos facit. H̄c est conjectura mea, de qua docti æquum ferant judicium.

ua nec peccatores tolerari, nec reprobi, quidem Diaboli vel ad momentum sub-
sum omnis viarum Dei ratio sive in exer-
cita sive in demonstranda justitia in di-
arum divinarum fœdere jam ab æterno
decreta fuerit.

XLIX.

eritur h̄ic: Cur Filius Dei in specie Novi
dicatur, cùm tamen sponsor jam fue-
Pacis Consilio, & à Veteribus jam tan-
nitus fuerit? Huic quæstiōni occasio-
nianorum Error, qui qualemcunque
ti virtutem ad sola Novi Test tempora
locus Hebr. 7. v.22, ubi Christus voca-
tūnus ἐγγυος melioris testamenti sponsor, &
br. 8. v.6. υπέτονος διαδῆντος μεσίτης me-
tediator: at verò per υπέτονα διαδῆντο-
m h̄ic intelligi nullum est dubium, quod
post Christi demum ἑλείσων exequen-
im Nos respondemus, quod melioris Te-
signatè h̄ic dicatur Christus, non quod
ie sponsor fuerit, non quod non agni-
t tanquam Sponsor Testamenti aeterni in
tiæ consilio: sed quia eo tempore &
niversum Dei propositum justificavit
quoque confirmavit & justificavit eam
partem, quæ signatè quoque Novi Testa-
signatur. Ita ȳe yore factus est Filius Spon-
sori, qui jam sponsor erat omnis Testa-
virtute aeternæ sponsionis necesse erat, ut
Sponsor Novi Testamenti: Quando Je-
sū, non ideo ab æterno non fuit. *Qui Sa-
cerdos*

G 2

56